

EN EL LLINDAR D'UNA NOVA GUERRA MUNDIAL ¹

Lev Trotski

9 d'agost de 1937

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de:
<http://www.ceip.org.ar/escritos/Libro5/ContextHelp.htm> i contrastada amb “Devant une nouvelle guerre mondiale”, en, *Oeuvres* 14, Publications de l'Institut Léon Trotsky, Grenoble, 1983, pp 231-251,

La incertesa dels alineaments internacionals

Pacifisme, feixisme i guerra

Quan començarà la guerra?

L'estratègia de la guerra que s'apropa

Guerra i revolució

La incertesa dels alineaments internacionals

Cada dia la premsa escodrina l'horitzó a la recerca de fum i flames. Per a fer una llista dels possibles llars de guerra caldria fer ús d'un llibre de geografia elemental. Al mateix temps, els antagonismes internacionals són tan complicats i confusos que ningú pot predir en quin moment esclatarà la guerra, per no parlar dels alineaments internacionals. Els fusells dispararan, però ningú sap qui apuntarà a qui.

En 1914, el principal factor d'incertesa era Gran Bretanya. Li preocupava l'“equilibri” però enfonsà Europa en l'abisme. El segon factor desconegut era Itàlia, que mantingué una aliança de trenta-cinc anys amb Alemanya i Àustria-Hongria, però finalment tornà els seus fusells contra els seus aliats. Estats Units era una esfínx poderosa però distant que entrà en la guerra en l'etapa final, decisiva. Els estats petits eren altres tantes incògnites en l'equació. En canvi, les aliances austrogermànica i francorussa foren des del principi els factors estables que determinaren l'eix de l'activitat bèl·lica. Els altres participants hagueren d'alinejar-se d'acord amb aquests eixos.

Avui no queda el menor vestigi de l'estabilitat dels “bons temps d'antany”. Avui resulta moltíssim més difícil pronosticar la política de Gran Bretanya (determinada per les contradiccions dels interessos imperials en distintes bandes del món) que abans d'agost de 1914. En totes les qüestions, el govern de Sa Majestat es veu obligat a alinear-se segons el seus dominis, dominis que desenvolupen forces centrífugues cada vegada més potents.

L'expansió imperialista a menat Itàlia a la necessitat d'alliberar-se d'una vegada per sempre d'aqueixa tutela excessivament “amistosa” de Gran Bretanya. Els

èxits de Mussolini en Àfrica i el creixement de l'armamentisme italià signifiquen una amenaça immediata per als interessos vitals de Gran Bretanya. I al revés, l'amistat incerta d'Itàlia, serà a la llarga un instrument que emprerà Alemanya per tal d'assolir la neutralitat benèvola d'Anglaterra. Alemanya només podria renunciar a aquesta etapa en el camí de la dominació mundial si arribés a un acord amb la Unió Soviètica. Aquesta variant no pot excloure's, però queda en la reserva. Hitler combat l'aliança francosoviètica, no per hostilitat principista envers el comunisme (cap persona seriosa creu ja en el paper revolucionari de Stalin!), sinó perquè vol tenir les mans lliures per a l'acord amb Moscou contra París si no es materialitza l'acord amb Londres contra Moscou. Però el pacte francosoviètic tampoc és un factor d'estabilitat. A diferència de la vella aliança militar francorussa, és una nebulosa. La política francesa, sempre dependent de Gran Bretanya, oscil·la entre l'apropament condicional a Alemanya i l'amistat incondicional amb l'URSS. A major temps, major serà l'amplitud de l'oscil·lació.

Els estats mitjans i petits compliquen encara més la situació. Actuen com a satèl·lits celests, que no saben entorn de quin planeta han d'orbitar. Sobre el paper, Polònia és aliada de França, però en els fets col·labora amb Alemanya. Romania és membre formal de la Petita *Entente*, però Polònia tracta d'arrossegar-la, no sense èxit, a l'esfera d'influència italogermànica. El creixent apropament de Belgrad a Roma i Berlín provoca ansietat, no sols a Praga, sinó també a Bucarest. Per la seua banda, Hongria tem amb tota raó que les seues aspiracions territorials seran la primera víctima de l'amistat entre Roma, Berlín i Belgrad.

Tots volen la pau, sobretot els estats que no poden obtenir beneficis de la guerra: els països balcànics, els petits estats del Bàltic, Suïssa, Bèlgica, Holanda, els estats escandinaus. Els ministres es reuneixen, concerten acords, pronuncien discursos sobre la pau. Tot sembla un teatre de titelles muntat sobre el cràter d'un volcà. Cap de les potències menors podrà romandre al marge. Totes abocaran la seua sang. La idea, que fins ahir semblava absurda, que els països escandinaus podrien combatre en distints bàndols, avui sembla probable. Basta que Alemanya trobe suport a Suècia i Gran Bretanya a Dinamarca, i les "germanes" escandinaves es trobaran en camps antagònics. Sempre que, lògicament, Gran Bretanya i Alemanya lluiten una contra l'altra.

Estats Units cerca afanyosament mantenir-se al marge del conflicte europeu. Però en 1914 ocorria exactament el mateix. És impossible ésser una gran potència, menys encara una superpotència amb impunitat. Decretar neutralitat és més fàcil que observar-la. A més a més, no sols existeix Europa: també està l'Orient Llunyà. Durant la gran crisi industrial que paralizzà la majoria de les grans potències, Japó s'apoderà definitivament de Manxúria i ara ha ocupat les províncies septentrionals de Xina, desmembrant encara més aqueix enorme i

malaurat país. La crisi política interna de l'URSS, la decapitació de l'Exèrcit Roig i la capitulació lamentable de Moscou en l'assumpte de l'arxipèlag d'Amur han deixat lliures les mans de la camarilla militar nipona. Ara la sort de tot l'Orient Llunyà està en la balança.

El govern de Washington canvia de rumb. La concentració de la marina en el Pacífic, la construcció de cuirassats i bombarders de gran autonomia de vol, el desenvolupament de comunicacions aèries en el Pacífic, el programa de fortificació dels arxipèlags oceànics, són testimoni eloqüent de què aquest país renuncia a la política d'aïllament voluntari. Però tampoc a l'Orient Llunyà es pot predir la combinació de forces amb total seguretat. Japó li proposa una “*entente cordial*” a Anglaterra respecte a Xina, i d'aqueixa manera espera reduir gradualment la part del lleó britànic a la ració d'un conill. No obstant, abans de resoldre si accepta o rebutja la proposta, Gran Bretanya pensa ampliar la seua marina, fortificar la base de Singapur i erigir noves fortaleses a Hong Kong. Gran Bretanya continua essent el principal factor d'incertesa tant en Orient com en Occident. I tant en Orient com en Occident les aliances bèl·liques maduren amb major lentitud que els conflictes bèl·lics.

Aquesta política de “expectativa cautelosa” resultava sensata mentre fou un privilegi d'Anglaterra enfront d'una Europa dividida en dos bàndols. Però en moments en què tots els estats, sense excepció, es veuen obligats a jugar a “traeix o seràs traït”, les relacions diplomàtiques esdevenen un joc demencial en què els jugadors s'arrossegueuen els uns als altres amb els ulls embenats i revòlver a la mà. Evidentment, a les potències, grans i petites, no els quedarà una altra alternativa que estructurar les seues aliances militars molt de pressa una vegada que s'hagen produït els primers tirs de la nova gran guerra.

Pacifisme, feixisme i guerra

Fins no fa molt de temps, els pacifistes de tots els colors creien, o fingien creure, que es podria impedir una nova guerra amb ajuda de la Lliga de les Nacions, congressos aparatosos, referèndums i d'altres desplegaments teatrals, la majoria dels quals foren finançats amb diners de l'URSS. Què ha passat amb aqueixes il·lusions? Tres de les set grans potències (Estats Units, Japó, Alemanya) no estan en la Lliga de les Nacions; Itàlia l'està destruint des de dins. Per a les altres tres, resulta cada vegada menys necessari encobrir els seus interessos particulars amb el rètol de la Lliga. Els melancòlics partidaris de la institució de Ginebra han arribat a la conclusió que l'única manera de “salvar” allò que fins ahir fou “l'esperança de la humanitat” és no confrontar-la amb problemes greus. En 1932, en iniciar-se la famosa conferència per al desarmament, els exèrcits europeus comptaven amb 3.200.000 efectius. En 1936 aquesta xifra ja ascendia a 4.500.000 i augmentava en forma ininterrompuda. Què s'ha fet dels referèndums de Lord Cecil? Qui guanyarà el

proper premi Nobel de la pau? La política de desarmament de Ginebra s'ha convertit en quelcom que ni tan sols mereix burles.

La iniciativa de la nova política de desarmament pertany a Alemanya que, amb aqueix instint infal·lible que sol acompanyar a la demència violenta, ha sabut arrancar-se les cadenes de Versalles. La inexorabilitat del nou conflicte mundial apareix amb especial claredat en el cas d'Anglaterra. Fins fa poc, aqueix país aplicava una política de pacifisme conservador a causa del seu desig d'expandir-se com menys possible millor per tal de protegir les seues velles conquestes. No obstant, les humiliants derrotes de la política britànica a Manxúria, Etiòpia i Espanya demostraren a Baldwin i els seus col·legues que no es pot viure indefinidament de la inèrcia de les velles glòries. D'ací aqueix reflex aterrit d'autopreservació, que s'expressa en el més grandios de tots els programes militars. Gran Bretanya es prepara per a esdevenir, en el curs dels propers anys, en la major potència aèria i marítima... en nom de la pau i del *statu quo*! Però això constitueix un estímul irresistible per a l'armament marítim i aeri dellà l'Atlàntic. Aquest és el camí del país més satisfet, més "pacifista", més "democràtic", aquell que encapçalà la conferència per al desarmament: del lliure canvi... al proteccionisme; del pacifisme... a l'armamentisme. On estan les forces terrestres que podrien impedir el passatge de l'armamentisme a la guerra?

No poden abrigar-se esperances que la resistència vindrà des de baix, des de les masses treballadores, per mitjà de vagues generals, insurreccions, revolucions? En teoria, no pot excloure's. Però si no confonem les nostres esperances i temors amb la realitat, hem de dir que no sembla molt probable. Les masses treballadores del món sencer estan aclaparades per les colossals derrotes patides a Itàlia, Polònia, Xina, Alemanya, Àustria, Espanya, parcialment a França i en d'altres països petits. Les velles internacionals (la Segona, la Tercera, la Sindical) estan estretament vinculades als governs dels estats democràtics, participen activament en els preparatius de la guerra "contra el feixisme". Cert és que els socialdemòcrates i els "comunistes" són derrotistes respecte a Alemanya, Itàlia i Japó. Però això no significa sinó que combaten la guerra en aquells països on no exerceixen la menor influència. Si les masses volen aixecar-se contra el militarisme, en primer terme han de refusar la tutela de les internacionals oficials. No és una tasca senzilla. No es pot realitzar en un dia ni en un mes. Siga com siga, en l'actualitat el despertar polític del proletariat és més lent que els aprestos per a la nova guerra.

Per a justificar la seua política militarista i xovinista, les internacionals Segona i Tercera difonen la idea que la nova guerra tindrà per missió defensar la llibertat i la cultura (representades pels països "pacífics", encapçalats per les grans democràcies del Nou i del Vell món) enfront dels agressors feixistes: Alemanya, Itàlia, Àustria, Hongria, Polònia i Japó. Aquesta classificació resulta dubtosa, fins i tot des d'un punt de vista purament formal. L'estat iugoslau no és menys

“feixista” que l’hongarès, Romania no es troba més prop de la democràcia que no Polònia. La dictadura militar impera no sols al Japó, sinó també en Xina. El sistema polític de Stalin s’aproxima cada vegada més al de Hitler. A França, el feixisme està escombrat la democràcia quan la guerra encara no s’ha declarat. Els governs del “Front Popular” fan tot allò que poden per tal de facilitar la transició. Com veiem, en el sistema mundial imperant no resulta fàcil separar els llops dels corders!

Quant a la lluita de la “democràcia” contra el feixisme, convindria més observar la Península Ibèrica que no especular sobre el futur. Al principi, les democràcies sotmeteren el govern legal espanyol a un bloqueig per tal de privar Itàlia i Alemanya de tot pretext d’intervenció. Quan Hitler i Mussolini resolgueren prescindir dels “pretextos”, les “democràcies” s’afanyaren a capitular davant de la intervenció, amb l’excusa de la “pau”. Mentre Espanya està essent devastada, els representants democràtics es diverteixen amb discussions sobre els millors mètodes per a... continuar amb la política de no intervenció. En va el govern de Moscou tracta d’encobrir amb poses d’esquerra la seua participació en la política vergonyosa i criminal que ha facilitat les tasques del general Franco i ha consolidat les posicions del feixisme. Allò que determinarà les relacions d’Espanya amb altres països seran les seues riqueses minerals, no els seus principis polítics. Una lliçó tan amarga com valuosa per al futur!

La classificació dels estats mencionada més amunt té el seu origen històric, però no és el que assenyalen els escrits barats dels pacifistes. Els primers països que arribaren al feixisme o a altres tipus de dictadures són aquells les contradiccions internes dels quals assoliren la major agudesa: països mancats de matèries primeres i d’accés al mercat mundial (Alemanya, Itàlia, Japó); els països derrotats en la guerra anterior (Alemanya, Àustria, Hongria); finalment, els països on la crisi capitalista s’hi combina amb la supervivència de vestigis precapitalistes (Japó, Polònia, Romania, Hongria). Lògicament, les nacions històricament més endarrerides o desfavorides són les menys satisfetes amb l’actual mapa polític del planeta. Per consegüent, la seua política exterior és més agressiva que la dels països privilegiats, que es preocupen principalment en aferrar-se al botí ja conquistat. D’allí sorgeix la divisió de països, molt condicional, en partidaris i adversaris del *statu quo*; la majoria dels països feixistes i semifeixistes es troben en aquest últim camp.

Però açò de cap manera significa que els dos bàndols en pugna seran els més amunt mencionats. En cas d’un nou conflicte mundial el programa del *statu quo* desapareixerà sense deixar rastres; es plantejarà el problema d’un nou repartiment del món. Els adversaris feixistes del *statu quo* es trobaran en ambdós bàndols, perquè l’elecció d’aliats no es farà sobre la base de la solidaritat política, sinó que serà determinada per la posició geogràfica, les relacions econòmiques i, sobretot, l’avaluació de les relacions de força. Hitler

estaria encantat d'apoderar-se de les colònies franceses en aliança amb Gran Bretanya, encara que això li significués una guerra directa amb el feixisme italià. Per la seua banda, Mussolini bé podria “traïr” Hitler, és força probable que ho faça, tal com el govern italià de 1914 traï Hohenzollern i Habsburg. El “egoisme sagrat” també s'imposarà en les relacions entre els països feixistes.

L'estat totalitari és, per cert, el règim més adequat al caràcter “totalitari” de la guerra contemporània. Però açò només significa que les democràcies s'aproparan al règim feixista en el curs de la guerra mundial, potser fins i tot en vespres de la mateixa; possiblement l'adoptaran. No obstant, un apropament dels sistemes polítics no significaria una reconciliació d'interessos hostils. Una França feixista difícilment compartiria les seues colònies amb Hitler. Si l'excel·lentíssim *sir* Oswald Mosley governés les Illes Britàniques (històricament aquesta possibilitat no està exclosa) no estaria més disposat que el govern actual a cedir la dominació britànica del Mediterrani a Itàlia. En síntesi, tant la composició dels camps bel·ligerants com el curs de la mateixa guerra no seran determinats sobre la base de criteris polítics, racials i morals, sinó pels interessos imperialistes. Tota la resta és pols als ulls dels pobles.

Quan començarà la guerra?

Tant les forces que obren a favor de l'acceleració de la guerra com les que obren a favor de la seua postergació són tan complexes i intricades que resultaria excessivament arriscat fer un pronòstic basat en el calendari. No obstant, tenim alguns elements per a un pronòstic. Londres tendeix a creure que el període perillós culminarà en 1939, quan les forces armades britàniques, les intencions de les quals són “pacífiques”, hauran assolit el suficient poder. Des d'aquest punt de vista, el perill de guerra és “inversament” proporcional... a l'augment de l'armamentisme.

Però, en aquest cas, ¿no aprofitaran Alemanya o Itàlia aqueix interval per a provocar una guerra en els pròxims vint-i-quatre mesos? Hi ha moltes circumstàncies que permeten respondre negativament. L'última paraula no la té Itàlia, sinó Alemanya. Però Alemanya no està preparada. És cert que les tradicions vives del militarisme prussià, unides a l'alt nivell de la tecnologia alemanya li permeten a Hitler desenvolupar el programa armamentístic a un ritme sense precedents en la història. Però cap govern, per totalitari que siga, pot obrar miracles. En el lapse entre la pau de Versalles i la victòria nazi, les joves generacions alemanyes no passaren pels quarters. El país no posseeix reservistes. La instrucció militar, tan sols elemental, d'alguns milions d'homes requereix molts oficials. L'elaboració de les màquines de guerra més completes, l'acceleració de la seua producció en massa, la creació de les reserves materials necessàries, la formació de nous quadres de comandament, l'elaboració de la matèria primera humana: tot això requereix temps. L'aparell bèl·lic de Hitler manifestarà desproporcions i carències a cada pas, precisament a causa del ritme

febril del seu creixement. Avui, per cert, l'avaluació que fan les autoritats alemanyes del seu potencial bèl·lic és força inferior a la que fan els seus adversaris. Passaran almenys dos anys abans que l'estat major berlinès deixi anar el fre sobre la noble impaciència dels líders polítics.

No obstant, la situació armamentística és només un dels factors bèl·lics, i no és el més important. Mai arribarà el moment en què els països se senten "prou" armats. El creixement de l'armamentisme, pres aïlladament, treballa en pro de la guerra, no de la pau. No obstant, l'exèrcit no és un fi en si mateix, sinó un instrument de la política, la qual, al seu torn, és un instrument dels interessos materials. El colp que desencadenarà la nova guerra serà producte, probablement, d'un canvi en la conjuntura econòmica.

Recordem que després d'un *boom* industrial, colossal i prolongat, es produí la crisi de 1913, que ja en aqueixa època tingué un caràcter no sols conjuntural, sinó també estructural: les forces productives d'Europa estaven encallades per les fronteres nacionals. La crisi de 1913 provocà en les classes dominants una tensió nerviosa que fou més poderosa que no qualsevol expectativa o cautela. El resultat fou l'esclat de la guerra en 1914. És certa que la darrera crisi (1929-33) no provocà temors bel·licistes. Les classes dominants, encegades per la "prosperitat" anterior, s'obstinaven a considerar la crisi com un episodi desagradable. Les il·lusions desaparegueren gradualment, en paraitzar-se el comerç i augmentar els rengles de l'exèrcit d'aturats. En aqueixos anys, la política exterior de tots els països (a excepció d'Alemanya, Itàlia i Japó, els més malalts) era incerta, indecisa i feble.

La nova crisi, que en vista de les circumstàncies no es farà esperar per molt de temps, tindrà conseqüències internes i internacionals completament diferents. El reactivament econòmic actual, unit a un mercat mundial desorganitzat, a un sistema monetari pertorbat i a un exèrcit d'aturats crònic, no inspira la menor confiança. Una conjuntura apuntalada principalment amb ordres militars significa un balafiament dels elements fonamentals de l'economia i, amb això, la preparació d'una crisi més profunda i dolorosa. Les classes dominants no poden deixar de tenir-ho en compte. Com més es compleixen els programes d'armament, menys cabuda queda per a les il·lusions i major és el nerviosisme en què cauen els amos del destí.

¿Però, no seria possible que els governants posterguen la crisi o, cosa que és més important, la reduïsquen a la magnitud d'una conjuntura passatgera en compte d'una catàstrofe social? Per a això caldria, com a mínim, alçar les barreres duaneres, restaurar el patró monetari or, regular el problema de les obligacions internacionals i augmentar el poder adquisitiu de les masses frenant la maquinària armamentista. Tot aquell que no siga cec reconeixerà que no hi ha la menor raó per a esperar semblant miracle.

A Berlín, a finals de juny, es reuniren els delegats comercials de quaranta nacions a escoltar els himnes de Goering en alabança a l'autarquia. Els devots discursos d'alguns delegats sobre els avantatges del règim liberal semblen una burla a la realitat. ¿Els països rics en matèries primeres, estaran disposats a vendre-li-les als seus enemics per a fins bèl·lics? ¿Els imperis colonials, cediran part dels seus dominis als països desfavorits? ¿Els països que han concentrat l'or a les seues mans, es prendran la molèstia d'ajudar desinteressadament els seus rivals a tornar l'equilibri als seus sistemes monetaris trastornats? Aquestes preguntes senzilles contenen en si mateixa les respostes. Com més reaccionari és el paper de les fronteres nacionals en el sistema de l'economia mundial, més tenaçment se les manté. No tots canten lloes a l'autarquia, però tots tracten d'arrecerar-se davall la seua ombra il·lusòria. No obstant, "autarquia" no implica autosuficiència dins de les fronteres nacionals pròpies. Els programes d'Alemanya i Itàlia demostren millor que res que l'autarquia requereix... la conquesta de colònies i de països estrangers en general. La doctrina de l'economia tancada és una premissa de l'agressió imperialista.

El perill de guerra, derivat de les dificultats econòmiques, aguditza fins i tot més aquestes dificultats. Qualsevol estudiant de secundària sap que la ruptura de les relacions diplomàtiques, la declaració oficial de guerra i el respecte per la neutralitat han esdevingut tan anacrònics com el mirinyac i el minuet. Tots els governs vetllen les armes. En època de pau, aqueixa tensió, que en determinades ocasions arriba a graus que abans resultarien inconcebibles sense la ruptura formal de relacions diplomàtiques, és el que menys afavoreix a la prosperitat econòmica. Tot indica que la crisi vinent superarà de lluny a la crisi de 1929 i anys subsegüents. Donades les circumstàncies, la política de vigilància expectant resultarà impossible d'aplicar. La política de transfusió de sang, a l'estil del "*New Deal*" nord-americà, difícilment podrà adaptar-se a Europa. En la nova crisi, tots els problemes quedaren suspesos en el tall de la navalla, cosa que obligarà els governants a adoptar mesures decisives, que en res es diferenciarien d'altres tants actes de desesperació.

Per consegüent, la guerra podria esclatar en el transcurs dels tres o quatre anys, és a dir, precisament en moments en què el compliment dels programes armamentistes hauria de "garantir la pau". Lògicament, només indiquem aquesta data per tal de brindar una orientació general. Els esdeveniments polítics podrien accelerar o postergar el moment de l'explosió. Però la seua inexorabilitat està arrelada en la dinàmica de l'economia, en la dinàmica dels antagonismes socials i en la dinàmica de l'armamentisme.

L'estratègia de la guerra que s'apropa

En vespres de 1914 dominava la doctrina militar del colp veloç i fulminant. Aquesta doctrina li costà cara a França. El "colp" es prolongà al llarg de cinquanta-dos mesos. Després que el geni maligne de la humanitat havia

inventat màquines de destrucció sense precedents, els exèrcits, equipats amb elles, hagueren d'enfonsar-se en caus com els talps. Però si les trinxeres imposaren la seua dominació despòtica sobre les operacions de la guerra, les idees militars assoliren un nou pic d'audàcia després de la pau de Versalles. Les humiliacions patides per l'estratègia i les despeses astronòmiques de l'extermini recíproc dels pobles impulsaren la fantasia militar a cercar mètodes més brillants i menys costosos. D'ací les noves escoles: una tracta de reemplaçar el poble en armes per un exèrcit restringit d'especialistes; una altra eleva el centre de gravetat a l'atmosfera exterior; la tercera basa les seues esperances en el llamp de la mort. El general J. F. Fuller ha calculat que l'ús de l'energia elèctrica permetria eliminar el punt vulnerable de totes les guerres anteriors, val dir, el factor humà. El general Von Seeckt ha arribat a la conclusió que, en la competència entre les masses humanes i la tecnologia, la victòria pertanyeria a aquesta última. D'aquí deriva la teoria d'un exèrcit petit però altament capacitat que, qual torrent d'acer i foc, irromp en el país enemic. En realitat, l'oposició entre la "tecnologia" i les "masses" o, en els termes en voga, entre la "qualitat" i la "quantitat", és una abstracció buida. Si un exèrcit mecanitzat de 200.000 homes pot fer miracles, llavors dos exèrcits faran, no el doble sinó el quàdruple. La llei dels números segueix vigent en els més alts nivells de la tècnica. Dit de forma més senzilla, la nació bel·ligerant haurà de posar en marxa el nombre més gran possible d'homes proveïts amb els últims avanços de la tecnologia. Però, precisament per això, el "colp fulminant" resulta impossible.

La doctrina de l'exèrcit petit, elaborada per Von Seeckt, no es desprèn de les condicions materials de la guerra, sinó de les limitacions imposades per la pau de Versalles. Quan aquestes condicions desaparegueren, Hitler decretà el servei militar obligatori. En Anglaterra, on les tradicions i les finances impedeixen imposar el servei militar general, encara hi ha teòrics del reemplaçament de l'home per la màquina. No obstant, el primer dia de la guerra serà també el dia del reclutament anglès. Els estratègs de Roma i Berlín es diverteixen a si mateixos i al poble amb la perspectiva d'atacs aeris que destruiran els centres vitals de l'enemic amb un sol colp. Aquesta doctrina s'origina en el fet que ni Alemanya, ni Itàlia posseeixen petroli ni or suficients com per a sostenir una guerra perllongada. Al mateix temps que glorifica els futurs atacs aeris, Goering es jacta de la seua defensa antiaèria, que frenarà els desigs de l'enemic de realitzar atacs des de l'aire. Però hi ha un problema: els altres països també desenvolupen la seua aviació i defensa antiaèria! El duel aeri significarà grans triomfs tàctics, però cap solució estratègica.

Tampoc té més fonament l'esperança que algun "secret" tecnològic permeta derrotar d'un sol colp a un enemic desprevingut. Cada descobriment nou estimula les energies intel·lectuals dels inventors de tots els països civilitzats. La tecnologia bèl·lica, més que qualsevol altra, posseeix caràcter internacional: les indústries bèl·liques i els serveis d'espionatge li presten gran atenció. Els estats

majors poden impedir que els secrets arriben als seus propis pobles però no als estats majors dels altres països.

Cap exèrcit pot mantenir en reserva, junt amb els aliments enllaunats, meravelles químiques i elèctriques ja preparades. Cada invent ha de ser sotmès a verificació, i només la guerra pot fer-ho. La iniciació de la producció en massa d'un nou artefacte de guerra exigeix un any de preparació, potser dos. Per això no pot esperar-se que en el mateix començament de la guerra s'empren mitjans tècnics "decisius", no provats anteriorment. L'eclecticisme és molt més nefast en la guerra que en l'economia. En termes generals, la propera guerra partirà del nivell assolit en l'anterior. Els nous mitjans se sumaran als vells, i els exèrcits esdevindran més feixucs i nombrosos.

En l'economia capitalista, el volum de producció està limitat per la capacitat adquisitiva de la població, a partir de cert nivell les màquines comencen a reemplaçar els homes. En la guerra no hi ha aquesta limitació: els homes són exterminats independentment del seu "poder adquisitiu". Tanmateix el transport mecanitzat, l'exèrcit modern requereix, al igual que en els temps de Napoleó, un cavall per cada tres homes. En xifres absolutes açò significa un exèrcit de milions de cavalls. Així mateix, tanmateix la mecanització de la guerra en totes les seues branques, el nombre d'homes necessaris per a operar les màquines bèl·liques no disminueix sinó que augmenta.

Les operacions bèl·liques recents (Orient Llunyà, Etiòpia, Espanya), no obstant el seu caràcter fragmentari, feren baixar el pensament estratègic dels cels a la terra. Com més s'apropa el perill de guerra, més torna l'estratègia oficial als canals ja provats. Totes les potències marítimes s'ocupen de modernitzar o construir aqueixos vaixells de guerra gegantins que, al final de la guerra anterior, havien estat relegats a la categoria de l'ictiosauri. És possible que, en aquest cas, l'oscil·lació regressiva del pèndol resulte excessiva. En assumptes navals, on la màquina domina despòticament l'home, el pensament estratègic és més conservador i desmanotat que en qualsevol altre terreny.

Passe el que passe amb els cuirassats, Anglaterra es veurà obligada, una vegada més, a defensar-se en el continent europeu. Els homes no viuen en la mar, ni en l'aire, sinó en la terra. Les flotes marítimes i aèries no són sinó instruments auxiliars per a la conquesta del territori aliè, o per a la defensa del propi. La guerra es resoldrà en terra ferma. Tracte's d'una guerra europea o mundial, l'exèrcit continua essent el principal instrument d'atac i defensa. La base de l'exèrcit és la infanteria. Si les altres variables romanen iguals, una Infanteria més nombrosa compta amb majors possibilitats de victòria. La pròxima guerra seria totalitària, no sols en el sentit que les operacions es portaran a terme simultàniament sobre la terra, sota terra, sobre l'aigua, davall l'aigua, en l'aire i inclusivament en l'estratosfera, sinó també en el sentit que absorbirà la població en el seu conjunt, amb totes les seues riqueses materials i espirituals. Un sector

de la humanitat lluitarà en un front tridimensional, l'altre fabricarà municions, passarà fam i morirà en la "reraguarda". Malgrat la conquesta de l'èter, l'estratosfera i el Pol Nord, tot i el llamp de la mort i la resta d'horror apocalíptics, els exèrcits s'enfonsaran en el fang, tal com en el passat, o potser fins i tot més profundament.

Queden, per descomptat, els respectius nivells econòmics i tecnològics assolits pels distints països. Els avantatges d'un major nivell cultural general es fan sentir amb especial agudesesa durant la guerra. És possible que tots els bel·ligerants coneguen l'arma "secreta", però no tots tindran capacitat de produir-la en massa. No obstant, tal com ocorregué en la guerra anterior, aqueixes diferències quedaran neutralitzades en gran manera per l'alineament dels distints països en cadascun dels bàndols bel·ligerants. Així, la primacia evident d'Alemanya sobre França obligaria Anglaterra a redoblar els seus esforços i, alhora, espantaria Itàlia, obligant-la a buscar un acord amb França. Si la superioritat tecnològica i militar d'Alemanya li permetés obtenir victòries importants sobre Gran Bretanya, o viceversa, Estats Units es veuria obligat novament a abandonar la política de neutralitat expectant.

La interdependència de tots els sectors del nostre planeta és tan gran que es pot excloure tota possibilitat d'un conflicte localitzat. Qualsevol siga el lloc i el motiu de l'esclat de la guerra, una victòria important assolida per una de les grans potències no significaria la fi del conflicte sinó, únicament, l'ampliació del teatre bèl·lic. La por a la victòria significaria una ampliació de la coalició enemiga. L'espiral bèl·lica s'estendrà inexorablement fins a comprendre tot el planeta. L'únic lloc neutral podria ser el Pol Sud; el Pol Nord servirà com a base d'operacions de l'aviació militar.

Amb el nivell abastat per la tecnologia, una guerra mundial abandonada a la seua pròpia lògica significaria per a la humanitat un mètode de suïcidi complicat i costós. Pot aconseguir-se el mateix objectiu de forma més senzilla, tancant a la humanitat en una gàbia d'aproximadament un quilòmetre cúbic i enfonsant la gàbia en algun dels oceans. La tecnologia moderna és més que adequada per a preparar aqueix "colp fulminant i decisiu", que resultaria més econòmic que el programa militar de qualsevol de les grans potències.

Guerra i revolució

En la guerra, els grans i forts s'imposen als petits i dèbils. La seua ubicació geogràfica, dimensió territorial, nombre de la població, recursos bèl·lics, reserves d'or i nivell tecnològic li asseguren a Estats Units un avantatge colossal sobre els altres països. Si es reconeix que la guerra mundial es desenvoluparà fins al seu final lògic, amb l'esgotament total dels bàndols en pugna, no pot evitar-se la conclusió que la dominació del planeta correspondrà a Estats Units. No obstant, la dominació sobre un planeta decadent i destruït, sotmès a la fam canina, les epidèmies i el salvatgisme, provocaria inexorablement la decadència

de la civilització nord-americana. ¿En quina mesura es tracta d'una perspectiva real? No pot excloure's que la humanitat caiga en una decadència perllongada com a resultat de la nova guerra. Però, afortunadament, aquesta no és l'única possibilitat. Molt abans que la destrucció recíproca dels pobles s'haja desenvolupat fins a la fi, la maquinària política i social de cada país serà posada a prova. L'obra de la guerra pot ésser detinguda en sec per la revolució.

En general, no compartisc l'esperança que, en el moment just, el proletariat sabrà resistir vigorosament l'inici de les operacions bèl·liques. Al contrari, durant els mesos d'intensificació del perill de guerra i en el seu primer període, les masses seran dominades per forces centrípetes, patriotes, que actuaran amb la força d'un reflex natural. Açò s'aplica tant a les classes i grups nacionals dels distints estats com, per exemple, a les parts integrants de l'imperi britànic. Però l'avanç de la guerra, amb les seues inevitables seqüeles de pauperisme, salvatgisme i desesperació, regenerarà i desenvoluparà al màxim els fregaments, antagonismes i forces centrífugues que tard o d'hora, trobaran la seua expressió en la insurrecció i la revolució. Àdhuc en aquests cas, la guerra és, lògicament, la pitjor desgràcia que podria ocórrer-li a la humanitat. Però com més aviat les masses populars li posen fi, més fàcil li resultarà a la humanitat guarir les seues ferides. Des d'aquest punt de vista, què podem dir sobre la duració de la guerra?

Atès que la nova guerra entre nacions començarà on acabà l'anterior, l'extermini de vides humanes i el malbaratament de material bèl·lic serà molt major en el començament d'aquesta que no en el de l'anterior, i augmentarà amb major rapidesa. Els ritmes seran més febrils, les forces destructives més colossals, la misèria de la població més insuportable. Per consegüent, hi ha bones raons per a suposar que la reacció de les masses no es farà esperar dos anys i mig, com en la Rússia tsarista, ni un poc més de quatre anys, com en Alemanya i Àustria-Hongria, sinó molt menys. No obstant, la resposta definitiva al problema del temps la donaran, lògicament, els mateixos esdeveniments.

Què succeirà, puix, amb l'URSS? L'avaluació del règim soviètic per part dels portaveus de l'opinió pública occidental ha conegut diverses etapes. Amb el caos del primer pla quinquennal, el pes específic dels soviets en l'arena mundial es reduí gairebé a zero. Posteriorment, amb el creixement de la indústria, incloent-hi la bèl·lica, contra el teló de fons de la crisi mundial, el prestigi mundial de l'URSS augmentà enormement. El temor de França a la revenja alemanya permeté que la diplomàcia soviètica es convertís en un factor de gran pes en la política europea. Junt amb això, el prestigi de l'Exèrcit Roig creixia per dies i per hores. No obstant, aquesta etapa resultà breu. La sagnant purga política, necessària per als interessos de la camarilla dominant i que provocà l'extermini dels millors comandants, suscità una forta reacció en tot el món. La capitulació lamentable de la diplomàcia soviètica en la qüestió de l'arxipèlag

d'Amur, serví per a infondre-li a Japó el coratge necessari per tal de colpejar novament Xina i enfortir el consell que Londres li donava a París: desconfiar de Moscou, buscar un acord amb Berlín. No obstant, l'actitud actual de menysprear l'Exèrcit Roig resulta tan unilateral com creure que Stalin és indestructible. El frau judicial i l'execució dels ídols d'ahir no deixaran de produir dubtes i desmoralització als rengles de l'exèrcit. No obstant, les operacions i maniobres que han demostrat als generals estrangers la resistència, mobilitat i enginy del soldat i de l'oficial soviètic continuen essent una realitat, junt amb l'elevada qualitat de tancs i avions soviètics i l'audàcia i perícia dels aviadors soviètics.

Les porgues sagnants soscaven la defensa i demostren que l'oligarquia dominant ha entrat en contradicció irreconciliable amb el poble i amb l'Exèrcit Roig. La mateixa agudesa de la contradicció demostra, d'altra banda, la gran elevació cultural i econòmica del país, que cada vegada tolera menys al règim de Stalin. La revolució política en l'URSS (és a dir, l'enderrocament de la casta burocràtica, corrompuda fins a la medul·la de l'os) serà, indubtablement, un dels primers resultats de la guerra. No obstant, tot permet creure que, si la humanitat en el seu conjunt no torna a la barbàrie, les bases socials del nou règim soviètic (noves formes de propietat, economia planificada), resistiran la prova de la guerra i, fins i tot, en sortiran enfortides. Japó és un país llunyà. Per tal de preparar la guerra en contra ell s'han instal·lat bases independents a l'Orient Llunyà que, malgrat el seu poder, tenen un caràcter provincià. Fins i tot en el cas d'obtenir grans victòries (cosa que és força improbable) Japó no té capacitat com per a penetrar fins als centres vitals de la Unió Soviètica. No hi ha la menor possibilitat d'una guerra per separat entre Itàlia i l'URSS. L'enemic principal, el més immediat i perillós, continua essent Alemanya.

L'habitual protesta de Hitler, segons el qual la manca de "fronteres compartides" entre Alemanya i l'URSS exclou la possibilitat d'una guerra, és un d'aqueixos subterfugis característics dels pronunciaments d'aquest "geni" totalitari. El mar Bàltic separa Alemanya de l'URSS, però també les uneix. Des que Estònia i Finlàndia se separar de Rússia, la històrica fortalesa de Kronstadt s'ha quedat en un cul-de-sac entre ambdós països. Leningrad, la segona ciutat del país, i centre de fabricació de municions, també és vulnerable. Durant la guerra anterior, Finlàndia (aleshores part de l'imperi tsarista) esdevingué durant un breu període base militar d'Alemanya. El mateix ocorregué amb Estònia i Letònia. En aquest terreny, Hitler bé podria tractar de rectificar i complementar l'experiència de Guillem II.

Al sud dels petits estats del Bàltic, Alemanya està separada de l'URSS principalment per Polònia i parcialment per Romania. Txecoslovàquia ha deixat d'ésser una barrera per a convertir-se en un pont per a l'avanç alemany vers l'Orient. Entre les fronteres orientals de Txecoslovàquia i Ucraïna, la Terra Promesa de Hitler, tan sols hi ha la distància d'unes desenes de quilòmetres.

És evident que, en l'eventualitat d'una guerra, Polònia i Romania hauran d'optar entre dos adversaris infinitament més poderosos que elles. Qualsevol que siga la seua elecció, es convertiran no sols en rutes de guerra, sinó també en camps de batalla.

La possibilitat d'un avanç auxiliar d'Itàlia pel Mar Negre (contra Ucraïna, Crimea i el Caucas) dependria en gran manera de l'actitud de Turquia; és a dir, en última instància, de la relació de forces entre els antagonistes principals, més precisament, de l'avaluació que es faça d'aqueixa relació en Ankara i a les capitals intermèdies del sud-orient d'Europa.

En tots els sentits estratègics mencionats, Alemanya entaularà una guerra ofensiva i l'URSS una guerra defensiva. Açò constitueix un colossal avantatge militar per als soviets. Tanmateix la situació desfavorable de la base naval soviètica en el fons del carreró marítim del Golf de Finlàndia, les poderoses flotes naval i aèria russes podrien provocar l'enfonsament total d'una aventura hitleriana al Bàltic. El mateix ocorre en el Mar Negre, on la base soviètica està molt millor ubicada i, d'altra banda, Itàlia es troba més allunyada.

Tota la frontera occidental de l'URSS està fortament defesa. Les tropes estan acostumades a les seues bases. Les distàncies soviètiques són immenses. La falca constituïda per Polònia i Romania neutralitza en gran manera l'avantatge dels ferrocarrils alemanys. La resta depèn del "factor moral", és a dir, del soldat roig, de l'obrer, del camperol. En última instància, el resultat de la guerra depèn de la guerra mateixa.

En allò tocant el món capitalista, ja es pot dir amb caràcter de llei immutable: les primeres víctimes en el camp de batalla seran els règims que no saberen donar oportunament una solució democràtica al problema agrari, els règims les supervivències feudals dels quals exacerben les ferides del capitalisme. En aquesta ocasió, l'anella més dèbil de la cadena de les grans potències serà Japó. sota els colps de la guerra, la seua maquinària social (un capitalisme militaritzat recolzat sobre la barbàrie semifeudal) serà víctima d'una catàstrofe colossal. Dels estats de segona i tercera fila, els més amenaçats són Polònia, Romania i Hongria, les masses camperoles dels quals mai acabaren d'alliberar-se de la vella servitud.

Després, els règims feixistes: no és casual que el feixisme arribés al poder en els països on els antagonismes socials havien assolit la màxima agudesia. És cert que, tant en la guerra com en la diplomàcia, els estats totalitaris posseeixen grans avantatges sobre el mecanisme pesat i desmanotat de la democràcia: principalment, l'avantatge de poder maniobrar amb llibertat, sense oposicions internes. No obstant, açò no significa que aqueixa oposició no existeix. Existeix en forma oculta i acumula forces fins al moment de l'explosió. En Alemanya i Itàlia, l'escassetat d'aliments i de matèries primeres condemnarà les masses a

una misèria inenarrable. Si al principi de la guerra aquests estats obtenen victòries militars imponents, en la segona etapa es convertiran en l'arena de commocions socials molt abans que els seus enemics.

Però la diferència és només temporal. La guerra anivellarà els règims. L'economia estarà sotmesa al control governamental en tots els països. La censura militar serà, com sempre, una censura política. Se silenciarà l'oposició. La mentida oficial exercirà el seu monopoli. Desapareixerà la frontera entre avantguarda i reraguarda. La justícia militar regirà en tot el país. Les diferències entre els recursos bèl·lics dels distints països seran molt majors que les diferències entre els seus principis polítics.

La posició internacional de França, tal com ho estableix el tractat de Versalles, de cap manera correspon als vertaders recursos de la república. La població no augmenta. L'economia s'estanca. No posseeix petroli. Les reserves de carbó són escasses. Les finances són febles. La seguretat nacional de França, més que la de qualsevol altre país, depèn d'altres estats: Gran Bretanya, Estats Units, inclusivament l'URSS. En la guerra, França ocuparà la posició d'un estat de segona categoria. La caiguda de la posició internacional farà trontollar el règim social del país.

Les tendències centrífugues de l'imperi britànic són el resultat de la desproporció entre la vertadera força de la metròpoli i la seua herència històrica. Amb el seu gegantí programa armamentista, la metròpoli tracta de demostrar a les colònies que ella sola pot garantir la seua sobirania. El cost de manteniment de l'imperi augmenta molt més ràpidament que els seus beneficis. Semblant estructura es dirigeix, inevitablement, cap a la fallida. La nova guerra veurà el despertar i l'esquinçament de l'imperi. La caiguda del poder imperial inaugurarà una època de convulsions socials. Ni un sol país escaparà a les doloroses conseqüències de la guerra. Al mig de dolors i convulsions, el món sencer mudarà la seua faç.

Hom dirà que el nostre pronòstic és ombriu. No és culpa nostra. En el llenç de la nostra època no podem trobar tonalitats rosades ni celests. Hem de treure conclusions de la realitat, no dels nostres desigs. Bé deia el vell Spinoza: "ni riure ni plorar: comprendre".

¹ "En el lllindar d'una nova guerra mundial". Part d'aquest article aparegué en *Yale Review*, juny de 1938, sota el títol de "Si es produeix una nova guerra mundial". Una altra part n'aparegué sota el títol "Estem davant d'una nova guerra mundial?" en *Liberty*, el 13 de setembre de 1937. Aquestes són les parts que aparegueren en la primera edició nord-americana dels *Escrits* 37-38. [Part de la nota de l'edició castellana]